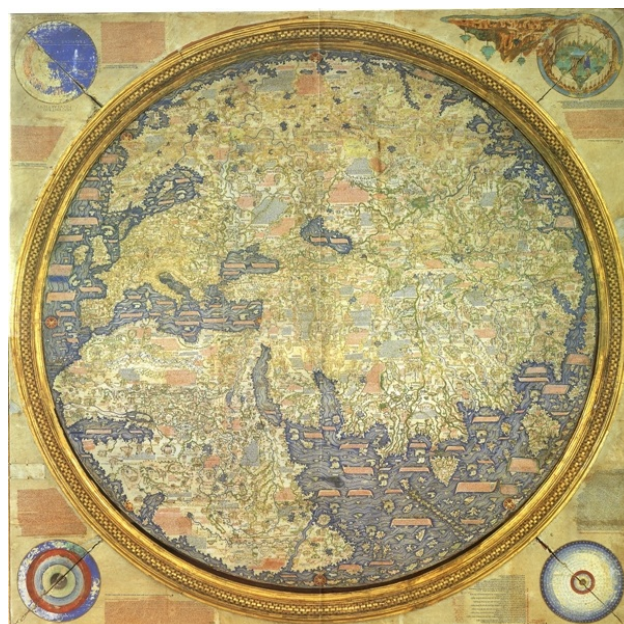

MEJE EVROPEJCEM ZNANEGA SVETA SE ŠIRIJO - Zakaj so se Evropejci odpravili v oddaljeni svet?

Oglej si spodnja zemljevide in ugotovi,
katere predele sveta so Evropejci
poznali na prehodu iz srednjega v novi
vek.

**Fra Maurova karta
sveta izdelana okoli
leta 1450**

Znanje o svetu je razširila trgovina z vzhodom. Tako so Evropejci spoznali Kitajsko, vzhodno obalo Afrike, Indokitajsko, Sumatro in Javo. Najbolj znani evropski popotnik v te daljne kraje je Benečan Marco Polo, ki je skupaj očetom in stricem odpotoval na Kitajsko leta 1271. Domov v Benetke so se vrnili šele leta 1295. O svojih potovanjih in deželah, ki jih je obiskal, je Marco Polo napisal knjigo "Milijon", ki je še danes izredno zanimivo branje.

- svilena pot █
- glavne povezovalne poti █
- pomorske poti █

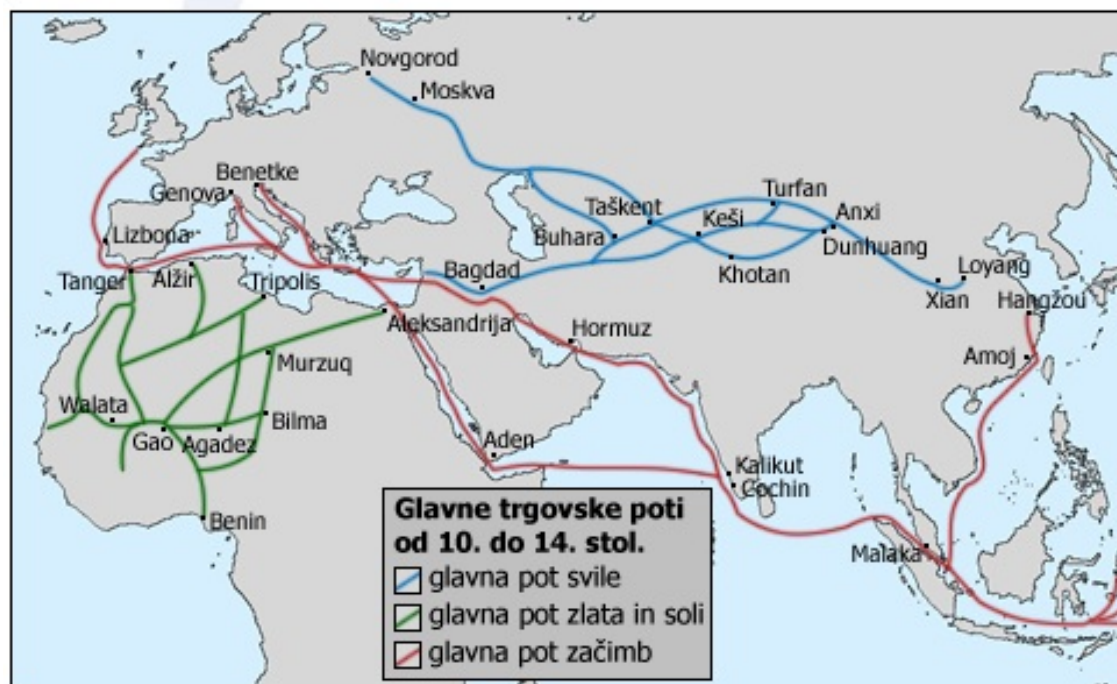
Svilena pot - starodavna pot, po kateri je potovalo blago iz Kitajske, Indije in drugih dežel na zahod. Po nepreglednih prašnih cestah, skozi puščave in gorovja so potovale karavane kamel, mul in konj, ki so tvorili različno blago, predvsem svilo. Dobrašen del blaga so do Sredozemlja prevažali tudi po morju.

Detajl s karte Azije (14. stoletje), ki prikazuje karavano na svileni poti (The Catalan Atlas Spain, Majorca)

Kamele na poti v mesto Kashgar, kjer bodo pobrale svilo in začimbe.

Vedenje o razsežnostih sveta in zemljevidi v 15. stoletju so temeljili na delih antičnega misleca Ptolomeja

Evropejce so privlačili predvsem trgovski zaslužki. Poglejmo, kakšno blago je potovalo po trgovskih karavanskih poteh do vzhodnih obal Sredozemlja in kje so bila najpomembnejša središča trgovine.

KITAJSKA

Končni cilj svilene poti, kjer se je nahajal njen glavni izvozni artikel - svila. Poleg svile je Kitajska izvažala še porcelan, poldrage kamne, izdelke iz dragocenega lesa in pahištvo. Veščina pridelovanja svile je na Kitajskem stara že najmanj 5000 let. Čeprav so se Kitajci vseskozi trudili, da bi skrivnost svile ostala znana le njim, so jo v Evropo prinesli že v šestem stoletju bizantinski menihi. Legenda pravi, da so s svoje poti v Kitajsko v Carigrad prinesli jajca redke žuželke Bombix Mori, po domače sviloprejke, ki se hrani izključno z listi Bele murve. Do 13. stoletja je proizvodnja svile že bila razširjena v Evropi, posebej v Italiji. Angleški kralj Jurij I. je, v nameri, da razvije izdelavo svile v svoji deželi, dal posaditi 100 000 dreves murve. Zadeva je, na žalost, propadla, ker je vrsta murve bila napačna in jo sviloprejke niso hotele jesti. Kakorkoli že, svila je še vedno bila glavni izvozni artikel Kitajske, bodisi kot končni izdelek, bodisi kot polizdelek. Kokone sviloprejke, v kateri so se zvalile larve, je potrebno zmečati v vodi in nato nit, iz katere so narejene, naviti na kolute. Iz te niti se nato stke svila. Povejmo še to, da sta Niccolo in Maffeo Polo, skupaj z mladim Marcom, odpotovala na dvor kitajskega vladarja Kublaj Kana, da bi dobila pravice za trgovanje s svilo brez posrednikov.

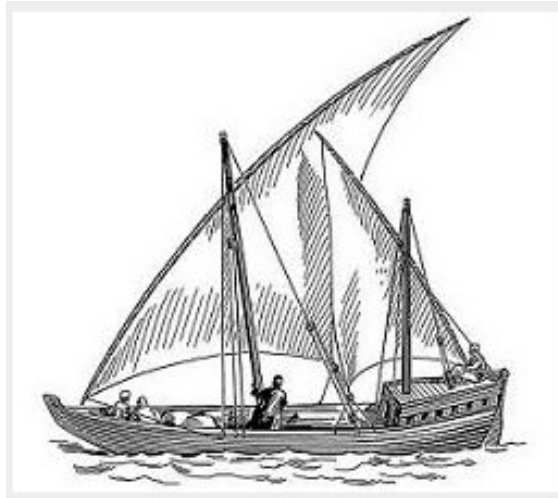
INDIJA

Ena od najstarejših civilizacij na svetu je še danes vir neizčrpnega materialnega, kulturnega in duhovnega bogastva. V srednjem veku je bila predvsem vir dragocenih začimb kot so poper, cimet, ingver, zafran, muškadni orešček, indijski orešček, ter dišav, redkega lesa, slonovine, jantarja, poldragih kamnov, bombaža in, ne nazadnje, tekstilnih barvil.

PERZIJSKI ZALIV

V srednjem veku so ga obvladovale arabske trgovske ladje, ki so iz Indije in Kitajske prevažale raznovrstno blago, predvsem svilo, začimbe, slonovino in poldrage kamne.

ALEKSANDRIJA

Na svojem osvajalnem pohodu proti Perzijcem je Aleksander Veliki sebi v spomin ustanovil mnogo mest z istim imenom: Aleksandrija. Toda nobeno ni imelo lepše usode od tistega, ki ga je ustanovil v Egiptu, nedaleč od izliva reke Nil v Sredozemsko morje. Aleksandrija je postala prestolnica faraonov iz makedonske rodbine Ptolemajcev, ki jih je ustoličil prav Aleksander. Ptolemaj I. je bil eden od njegovih najzvestejših poveljnikov. Zadnji ptolemajski faraon in zadnji faraon nasploh je bila znamenita Cezarjeva ljubica Kleopatra. Kmalu po ustanovitvi je Aleksandrija postala pomembno trgovsko, kulturno in znanstveno središče in to je ostala vse do danes. Iz njenega pristanišča je v Evropo potovalo žito, papirus, slonovina, bombaž, zlato, začimbe in mnoge druge dobrine.

BENETKE

Za razliko od mnogih drugih mest so Benetke nastale iz nuje. Po propadu Rimskega cesarstva so se v strahu od divjih germanskih plemen in Hunov v varno zavetje lagune na skrajnem severovzhodnem koncu Jadrana zatekli prebivalci bližnjih antičnih mest. Sprva so se ukvarjali s poljedelstvom in ribolovom, kasneje pa, ko se je srednji vek umiril, s pomorsko trgovino. Samo mesto leži sredi plitve lagune na močvirnatih otočkih, kjer so na hrastovih deblih, pobitih v morsko dno, Benečani zgradili svoje hiše, cerkve in palače. Za zaščitnika mesta so izbrali Svetega Marka Evangelista, katerega posmrtno ostanke so ukradli iz Aleksandrije. Benečani so obvladovali trgovino s soljo, začimbami, svilo in žitom. Na višku svoje moči so bile Benetke najbogatejše mesto Evrope, od koder so na vse strani kontinenta potovali svila, začimbe, barvila, jantar in mnogo drugih izdelkov iz daljnih dežel Afrike in Azije. V štirinajstem stoletju so Benetke imele 36000 mornarjev in 3300 ladij, ki so gospodarile nad sredozemsko trgovino. Ladje so večinoma bile galeje, ki so jih poganjali poklicni veslači. Z vzponom Portugalske, Španije in kasneje Anglije, Francije in Nizozemske je moč Benetk začela upadati. Težišče trgovine se je iz Sredozemlja preneslo na Atlantik in druga svetovna morja. Benetke so še naprej ostale ena od kulturnih prestolnic Evrope, dokler jih leta 1797 ni ukinil Napoleon.

GENOVA

astanek Genove je še vedno zavrt v meglo, toda znano je, da je veliko starejša od Benetk. Kot pristanišče se omenja že v prvi polovici prvega sočletja pred Kristusom, kjer se omenjajo Liguri, Etruščani in Kelti. V času Rimskega cesarstva je bila Genova eno od mnogih pristanišč v redozemskem morju in po propadu le tega so jo osvojili Ostrogoti. Od njih so mesto prevzeli Bizantinci in nato Franki, ko je postala sedež toimenske pokrajine - marke. Na začetku 12. stoletja postane Genova neodvisna mestna država, podobna mnogim v tem delu Evrope - irencam, Pisi, Benetkam, Amalfiju in drugim. Takrat se začne njen vzpon kot ene največjih pomorsko trgovskih sil v Sredozemlju. Istočasno ostane večna tekmica Benetk, s katero kasneje deli podobno usodo. S selitvijo svetovne trgovine izven Sredozemlja začne Genova izgubljati ioč in vpliv. Kljub temu ostane še dolgo ena od kulturnih središč Evrope. Kako pomembna je za razvoj pomorstva pove tudi dejstvo, da je rjstof Kolumb po poreku Genovežan.

GLAVNI VZROKI, KI SO PRIPELJALI DO VELIKIH GEOGRAFSKIH ODKRITIJ

Vzroki zaradi katerih so evropski vladarji podpirali pomorske odprave

Iskanje morske poti v Indijo in Azijo. Začimbe, ki so jih Evropejci nujno potrebovali za ohranjanje mesa in drugih prehrabnenih izdelkov, so uspevale le v določenih delih sveta (Azija, Indija). Ker so Turki (Otomanski imperij) pri širitvi svojega imperija na jug Evrope in zahod Azije z visokimi davki ali celo s prepovedjo prečkanja ozemlja onemogočili kopensko pot med Evropo in Azijo, so se Evropejci rešitev odločili poiskati na morju, kjer bi lahko Turke obšli.

Evropske trgovce je motil tudi monopol Italijanov (Benetke, Genova) nad sredozemsko trgovino z orientalnim blagom.

Iskanje plemenitih kovin in dragih kamnov. Stevilne vojne med evropskimi vladarji, so v veliki meri izpraznile državne blagajne, zato je bila potreba po plemenitih kovinah in dragih kamnih velika. Prav tako so si z zlatom bogati trgovci lahko kupili od vladarja politično moč. Ker so bili Evropejci prepričani, da je Azija izjemno bogata z zlatom, srebrom in dragimi kamni, je bil to še en razlog več za iskanje pomorske poti v Azijo.

Širjenje znanja. Vedenje Evropejcev o svetu je bilo v 15. stoletju zelo skopo. Zanje so v tem času obstajale samo Evropa, Azija in Severna Afrika, vse ostalo je bilo morje. Večina ljudi si je svet predstavljala kot ravno ploskev. Redki misleci so vedeli, da je Zemlja okrogla, a nikomur izmed njih tega ni uspelo dokazati. Prav tako nihče ni vedel kako velik je dejansko svet.

Širjenje imperija. Številni evropski vladarji, predvsem kralj Španije in kralj Portugalske sta želela meje svojih imperijev kar najbolj razširiti, iz novo osvojenih ozemelj pobrati vsa bogastva, izkoriščati ljudi kot poceni delovno silo in tako zavladata svetu.

Širjenje krščanstva. Eno pomembnejših vlog v družbi je predstavljalo krščanstvo kot prevladujoča evropska religija. Evropski vladarji so želeli v krščansko vero spreobrniti vse prebivalce sveta. **Iz istega razloga je odkrivanje novih poti podpiral tudi papež.**

OSMANSKO CESARSTVO V OBDOBJU MED LETI 1481 - 1520

KAJ JE EVROPSKIM POMORŠČAKOM OMOGOČILO RAZISKOVANJE POMORSKIH POTI?

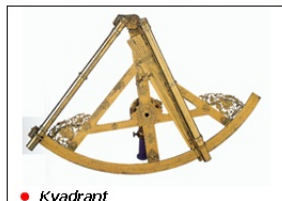
- PRIMERNE LADJE (glej učbenik str. 25)

- INŠTRUMENTI ZA ORIENTACIJO

Ko mornarji zapustijo pristanišče in izgubijo pogled na kopno, morajo najti način, s katerim določijo smer plovbe. Prvi pomorščaki so se pri plovbi zanašali predvsem na naravo. Ljudje so vedeli, da sonce vzhaja na vzhodu in zahaja na zahodu. Kadar so sončni zahod ugledali na levi strani ladje, je to pomenilo, da ladja pluje proti jugu in obratno. Ponoči so se zanašali na zvezde, predvsem na zvezdo Severnico, ki nikoli ne spremeni svojega položaja. Severneje kot je ladja plula, višje je bila na nebu zvezda Severnica, južneje so pluli, nižje je bila, ob ekvatorju pa je popolnoma izginila. Na podlagi nekaterih virov je Kristof Kolumb Ameriko odkril tako, da je sledil jati ptič, ki so obkrožale ladjo. Sčasoma je pomorska tehnologija tako napredovala, da se navigatorji med plovbo niso zanašali le na naravo in izkušnje. To je nedvomno eden poglavitnih razlogov za uspešna raziskovanja in odkritja sveta. Med najpomembnejše pridobitve na področju pomorstva sodijo: **kompas, astrolab, sekstant, kvadrant, peščene ure** in nove vrste ladij - **karavele**.

• Karavele

• Kvadrant

Kvadrant je naprava za izračunavanje zemljepisne širine na podlagi merjenja višine zvezd.

Sekstant je naprava, s katero so (in s pomočjo ure) določali zemljepisno dolžino in širino in s tem določali položaj ladij.

• Astrolab

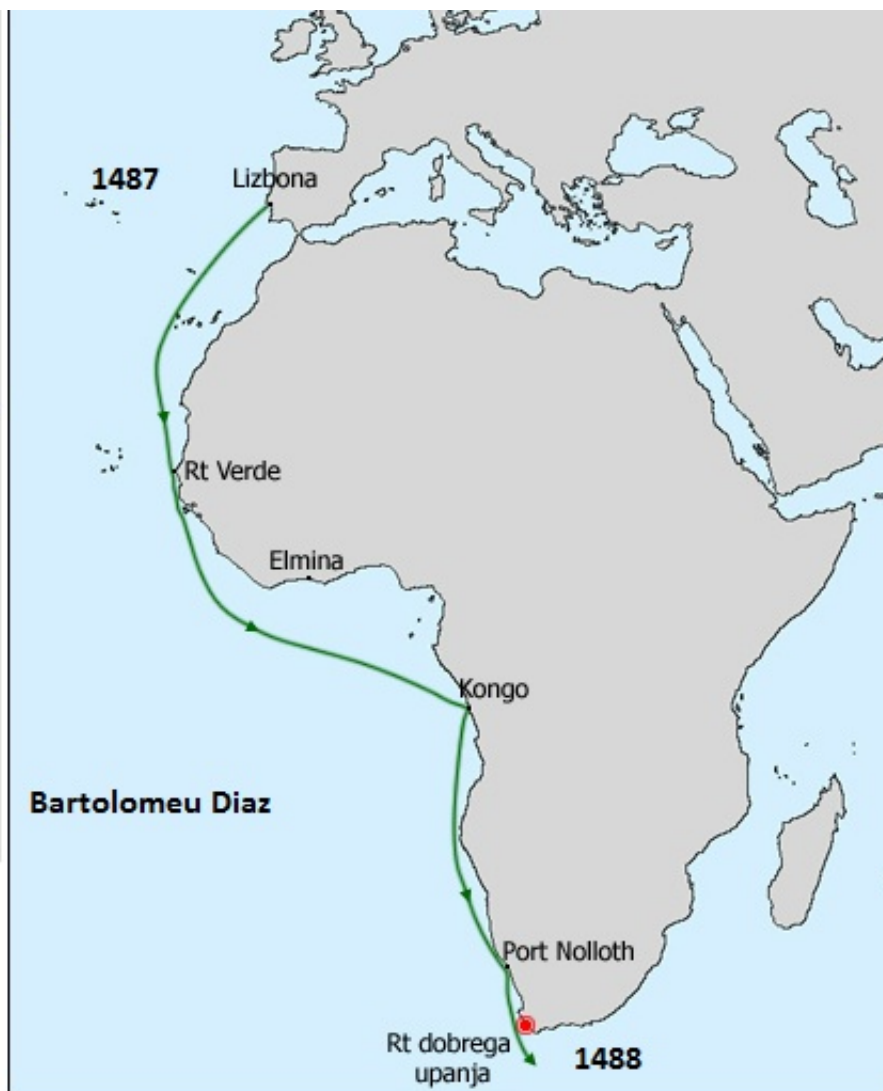
• Sekstant

Sekstant je naprava, s katero so (in s pomočjo ure) določali zemljepisno dolžino in širino in s tem določali položaj ladij.

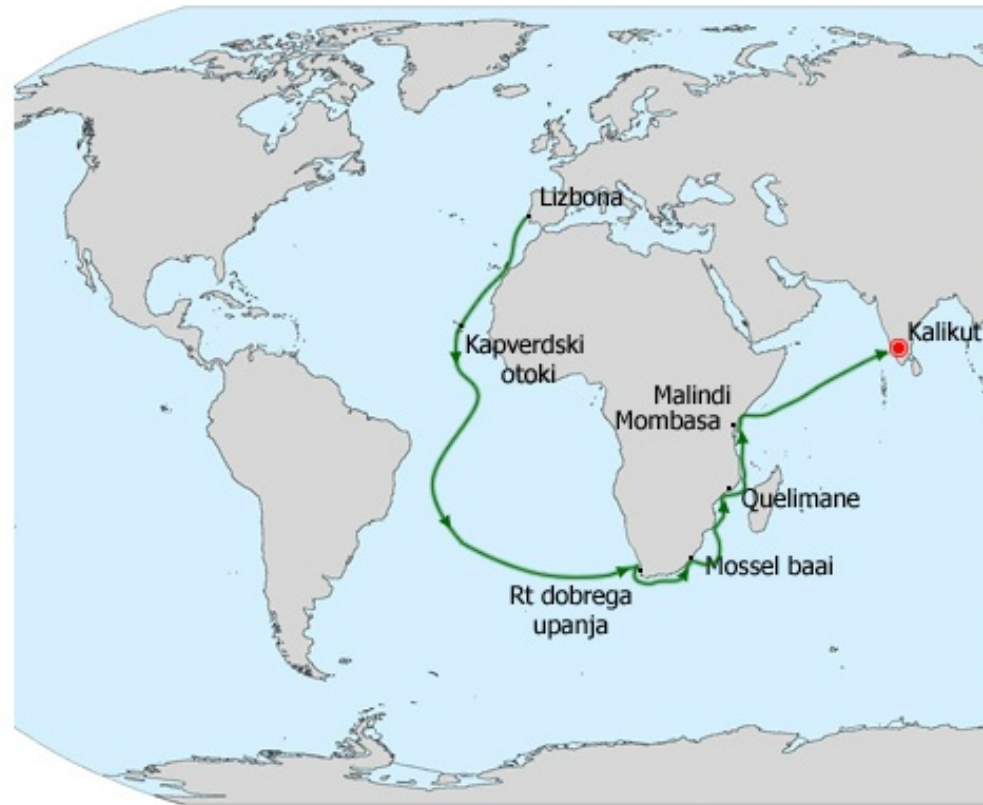
PORTUGALSKA GEOGRAFSKA ODKRITJA

Med plovbo proti jugu je obplul zahodnoafriško obalo in leta 1488 nevede odkril Rt Dobrega upanja, ki ga je zaradi hudih neviht, ki so ogrožale njegovo odpravo, poimenoval »Rt viharjev«. Kasneje so rt zaradi poti, ki jo je odpiral proti vzhodu, poimenovali Rt dobrega upanja.

Diaz in posadka v viharnih vodah afriškega juga

Portugalci so se prvi odločili poiskati novo pot v Indijo. Tako so se podali v načrtno raziskovanje Afrike, saj so pravilno domnevali, da bodo prispeli v Indijo, če bodo objadrali črni kontinent. Prvi pomembni korak na tej poti je naredil pomorščak Bartolomeo Diaz, ki je leta 1488 dosegel skrajni jug Afrike. Ko je slišal za to novico, je portugalski kralj Juan II izjavil: "Sedaj obstaja dobro upanje, da bomo nekoč dosegli Indijo!". Tako je rt, ki se nahaja na skrajnem jugu Afrike, dobil ime Rt dobrega upanja.

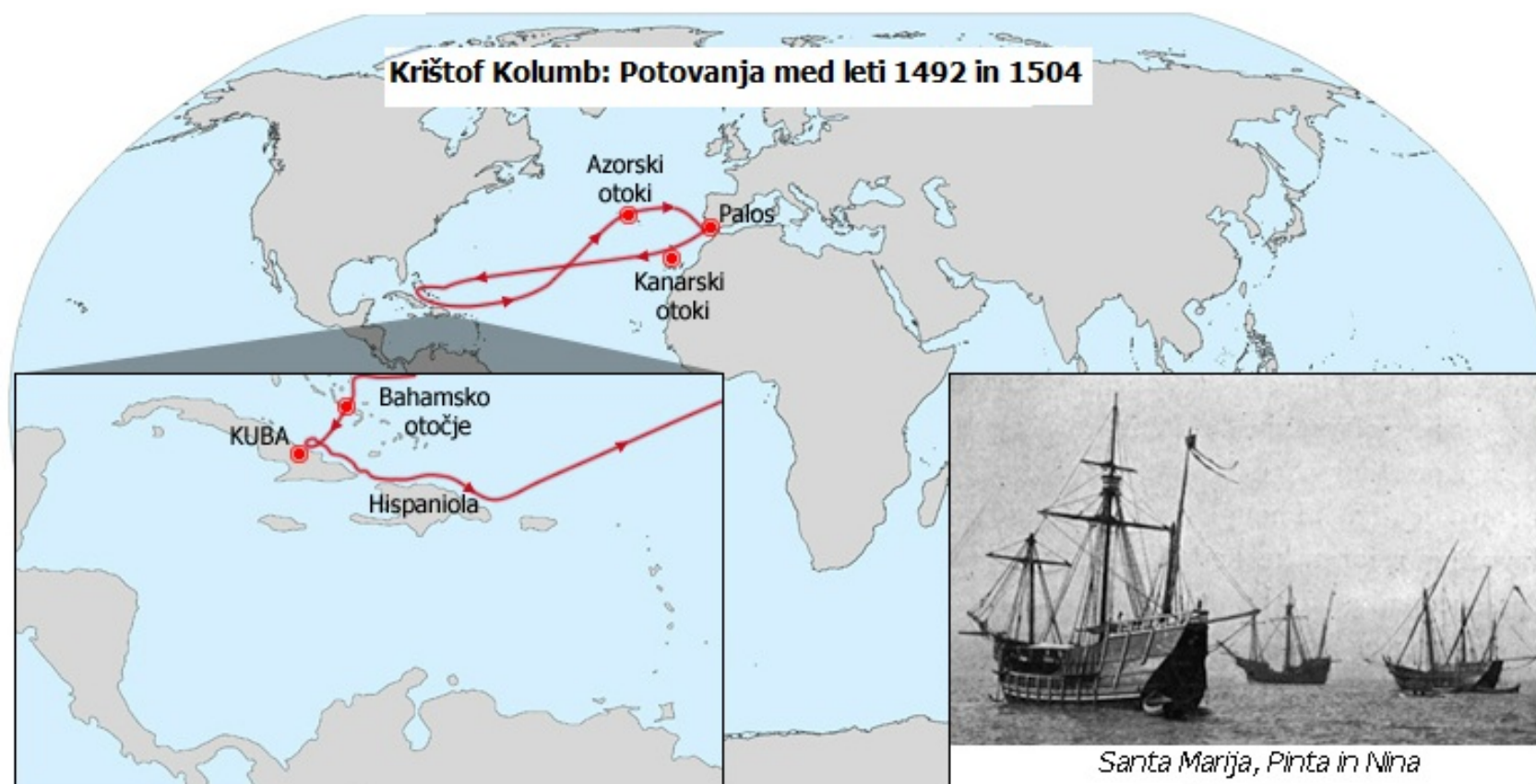
Izkrcanje Vasca da Game 20. maja 1498 v Calicutu

Zaradi neprijaznega sprejema domačinov so mesto kmalu zapustili in pot nadaljevali proti Malindju, kjer jim je vladar za pomoč pri nadaljnji plovbi na razpolago dal najboljšega arabskega navigatorja - Ahmeda Ibn Majida, ki je dobro poznal neugodne monsunske vetrove in portugalske ladje 20. maja 1498 varno pripeljal do pristanišča Kalikut na jugozahodni indijski obali.

Skorbut je bolezen do katere privede pomanjkanje vitamina C. Glavni simptomi so izpadanje zob, dermatitis, izčrpanost, vnetje sklepov, močna vročina, osteoporoz, anemičnost itn.

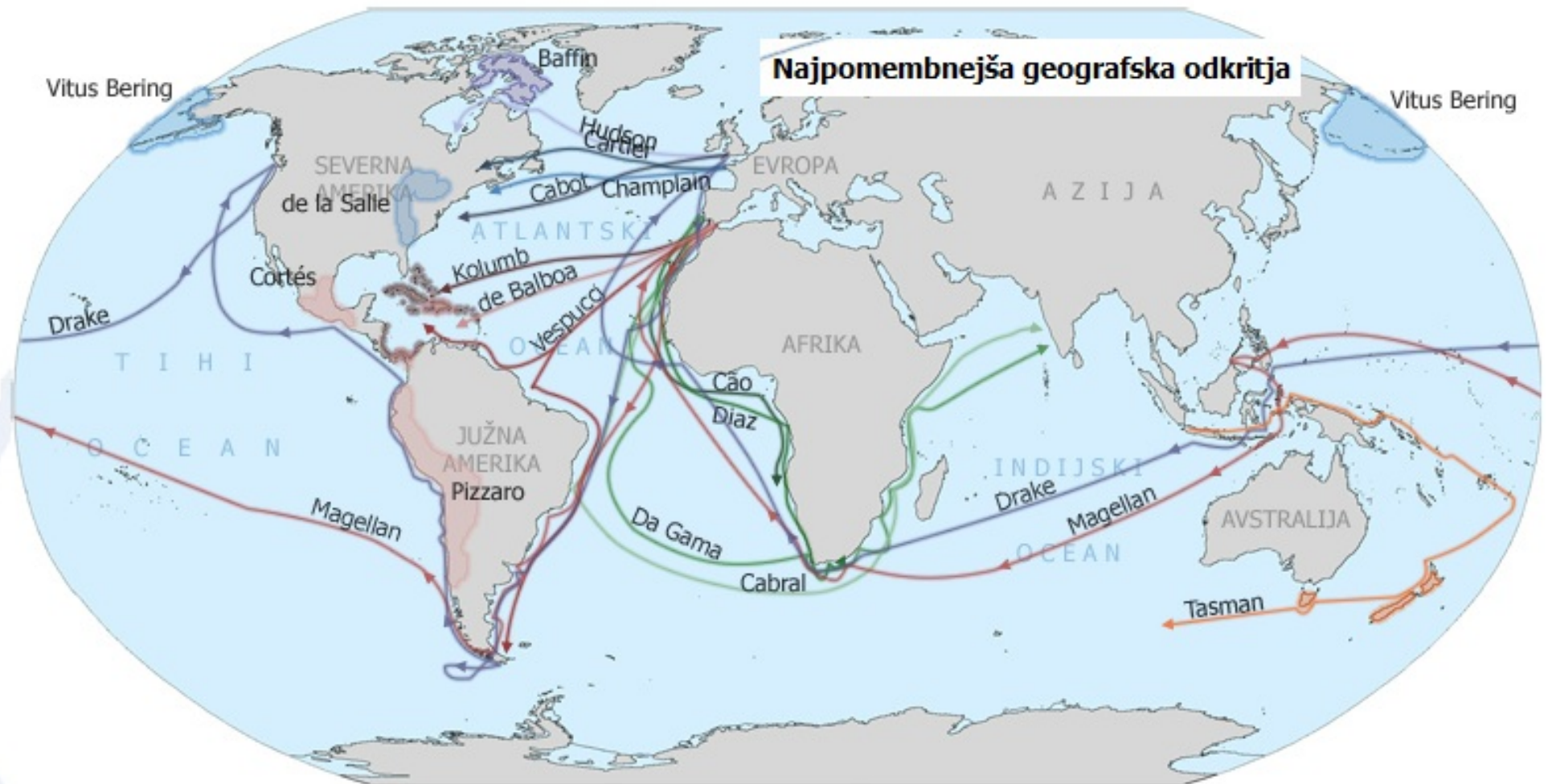
ŠPANSKA ODKRITJA

I. potovanje (1492 – 1493)

3. avgusta 1492 pod Kolumbovim poveljstvom iz španskega pristanišča Palos izplujejo tri ladje: Pinta, Nina in Santa Maria. Devetdesetčlanska posadka se je prvič ustavila na Kanarskih otokih, ki so bili pod kastiljsko oblastjo, kjer so popravili ladje in obnovili zaloge, nato pa se 6. septembra podali na nekajtedensko pot preko Atlantika. Ob prispetju na Bahamsko otočje 12. oktobra 1492 je Kolumb otok, na katerem so se izkrkali, poimenoval San Salvador, nato pa v imenu Španije zavzel miroljubno ljudstvo in domačine poimenoval Indjanci. Prepričan, da se nahaja pred azijsko obalo, je plul proti notranjosti in 28. oktobra dosegel Kubo, kjer so Španci, kot prvi Evropejci spoznali krompir, koruzo in tobak. Med plovbo vzdolž severne obale Hispaniole je na čereh izgubil največjo ladjo Santa Maria. Na Haitiju je ustanovil prvo evropsko naselbino na ameriških tleh, ki jo je poimenoval Fort Navidad, zaradi ustanovitve postojanke v njej pustil 39 moških posadke, ugrabil nekaj domačinov, in odjadral proti Španiji. Vračal se je mimo Azorskih otokov in 15. marca 1493 razočaran, ker ni odkril bogatih azijskih mest, priplul v Palos.

Najpomembnejša geografska odkritja

Portugalci

Diogo Cão (1482/86)
 Bartolomeu Diaz (1484/87)
 Vasco Da Gama (1497/99)
 Pedro Alvarez Cabral (1500/1501)

Španci

Krištof Kolumb (1492/1504)
 Amerigo Vespucci (1499/1502)
 Ferdinand Magellan (1519/1522)
 Vasco Núñez de Balboa (1550/19)
 Francisco Pizarro (1532)
 Hernán Cortés (1519)

Angleži

John Cabot (1497)
 Francis Drake (1577/1580)
 William Baffin (1615/22)
 Henry Hudson (1607/11)

Francozi

Cartier (1534)
 Samuel de Champlain (1605/15)
 Robert Cavelier S. de la Salle (1669/87)

Ostali

Abel Janszoon Tasman (1642/44)
 Vitus Bering (1725/41)